

Klassieke Olympiaden 2020-2021

Pensum Latijn

Ronde 2

Inleiding

Ovidius heeft zijn *Ars Amatoria*, ook wel *De arte amandi* genoemd, geschreven als een leerdicht over de liefde. Daarmee stelt hij zich enerzijds in de traditie van Romeinse leerboeken (over retorica bijv.), maar anderzijds is zijn onderwerp toch van geheel andere aard. Zijn werk telt drie boeken:

- In boek 1 geeft hij de jongemannen tips waar en hoe zij een meisje naar hun smaak kunnen treffen en veroveren.
- In boek 2 geeft hij hun tips om de relatie duurzaam te maken.
- In boek 3 richt hij zich tot de vrouwen en geeft hij hun tips om mannen te behagen.

Het pensum bestaat uit twee delen: het eerste deel (uit boek 1) behandelt de plaatsen waar een jongen/man een geschikt meisje kan vinden; het tweede deel is het slot van boek 3, waarin hij het meisje / de vrouw tips geeft voor haar gedrag bij diners en voor het liefdesspel.

Tekst

29 Hoor naar een poëet
30 die zingt van wat hij zelf al weet. Venus, bescherm hem.

En wie zich kuis wil tonen - lokken gebonden,
het kleed geplooid tot op de voeten - blijve thuis:

ik zing van steelse liefde, een onschuldig spel,
dat wel; 't zijn verzen waar geen enkel kwaad in steekt.

35 Jij groen soldaatje, dat nog niets van wapens weet,
zoek eerst met zorg een doelwit uit om te beminnen.

Dan volgt de tweede taak: het vrouwenhart te winnen,
en dan punt drie: te waken dat de hartstocht blijft.

40 Dit is de lijn en dit de baan die ik mijn wagen
laat gaan, dit zal van onze race de eindpaal zijn.

Nu je nog ongeteugeld rond kunt kijken, kies je
maar iemand uit en zegt haar: 'Ik wil jou alleen!'

Zo eentje komt niet zomaar uit de hemel vallen:
je moet zelf zoeken welke vrouw jouw oog behaagt.

45 Een jager weet precies waar hij zijn net moet spannen
voor hertenvangst, of waar een zwijn zijn dal bewoont;

een vogelvanger kent zijn struikgewas; een visser
weet welke waterplas een rijke oogst belooft.

50 Ook jij: wanneer je jaagt op liefde die moet duren,
dien je te weten waar de meeste meisjes zijn.

Ik zal je voor die speurtocht niet de zee op sturen,
je hoeft niet lang op reis om iets te vinden.

Ovidius vertelt vervolgens dat er in Rome genoeg meisjes zijn: voor ieder wat wils. Hij noemt allerlei plekken waar je haar op kunt pikken: galerijen, tempels, gerechtshoven. In onderstaande passage beschrijft hij eerst het theater.

Het theater

- 89 Sed tu praecipue curvis venare theatri:
90 haec loca sunt voto fertiliora tuo.
Illic invenies quod ames, quod ludere possis,
quodque semel tangas, quodque tenere velis.
Ut redit itque frequens longum formica per agmen,
granifero solitum cum vehit ore cibum,
95 aut ut apes saltusque suos et olentia nactae
pascua per flores et thyma summa volant,
sic ruit ad celebres cultissima femina ludos;
copia iudicium saepe morata meum est.
Spectatum veniunt, veniunt spectentur ut ipsae;
100 ille locus casti damna pudoris habet.
Primus sollicitos fecisti, Romule, ludos,
cum iuvit viduos rapta Sabina viros.
Tunc neque marmoreo pendebant vela theatro,
nec fuerant liquido pulpita rubra croco;
105 illic quas tulerant nemorosa Palatia, frondes
simpliciter positae scena sine arte fuit;
in gradibus sedit populus de caespite factis,
qualibet hirsutas fronde tegente comas.
Respiciunt oculisque notant sibi quisque puellam
110 quam velit, et tacito pectore multa movent;
dumque, rudem praebente modum tibicine Tusco,

ludius aequatam ter pede pulsat humum,
 in medio plausu (plausus tunc arte carebant)
 rex populo praedae signa petita dedit.

115 Protinus exiliunt, animum clamore fatentes,
 virginibus cupidas iniciuntque manus;
 ut fugiunt aquilas, timidissima turba, columbae
 utque fugit visos agna novella lupos,
 sic illae timuere viros sine lege ruentes;

120 constitit in nulla qui fuit ante color.
 Nam timor unus erat, facies non una timoris:
 pars laniat crines, pars sine mente sedet;
 altera maesta silet, frustra vocat altera matrem;
 haec queritur, stupet haec; haec manet, illa fugit.

125 Ducuntur raptae, genialis praeda, puellae,
 et potuit multas ipse decere timor.
 Si qua repugnarat nimium comitemque negarat,
 sublatam cupido vir tulit ipse sinu
 atque ita 'quid teneros lacrimis corrumpis ocellos?

130 Quod matri pater est, hoc tibi' dixit 'ero.'
 Romule, militibus scisti dare commoda solus:
 haec mihi si dederis commoda, miles ero.
 Scilicet ex illo sollemni more theatra
 nunc quoque formosis insidiosa manent.

Het Circus

- 135 Nec te nobilium fugiat certamen equorum:
multa capax populi commoda Circus habet.
Nil opus est digitis per quos arcana loquaris,
nec tibi per nutus accipienda nota est;
proximus a domina, nullo prohibente, sedeto,
140 iunge tuum lateri qua potes usque latus.
Et bene, quod cogit, si nolis, linea iungi,
quod tibi tangenda est lege puella loci.
Hic tibi quaeratur socii sermonis origo,
et moveant primos publica verba sonos:
145 cuius equi veniant, facito studiose requiras,
nec mora, quisquis erit cui favet illa, fave.
At cum pompa frequens caelestibus ibit eburnis,
tu Veneri dominae plaude favente manu;
utque fit, in gremium pulvis si forte puellae
150 deciderit, digitis excutiendus erit;
etsi nullus erit pulvis, tamen excute nullum:
quaelibet officio causa sit apta tuo;
pallia si terra nimium demissa iacebunt,
collige et inmunda sedulus effer humo:
155 protinus, officii pretium, patiente puella
contingent oculis crura videnda tuis.
Respice praeterea, post vos quicumque sedebit,

ne premat opposito mollia terga genu.

Parva leves capiunt animos: fuit utile multis

160 pulvinum facili composuisse manu;

profuit et tenui ventos movisse tabella

et cava sub tenerum scamna dedisse pedem.

Gladiatorengevechten

Hos aditus Circusque novo praebebit amori

sparsaque sollicito tristis harena foro.

165 Illa saepe puer Veneris pugnavit harena

et, qui spectavit vulnera, vulnus habet:

dum loquitur tangitque manum poscitque libellum

et quaerit posito pignore, vincat uter,

saucius ingemuit telumque volatile sensit

170 et pars spectati muneris ipse fuit.

De volgende passage is genomen uit boek 3 van de Ars Amatoria. In dit boek geeft Ovidius tips aan de vrouw.

Tafelmanieren

749 Sollicite expectas, dum te in convivia ducam,

750 et quaeris monitus hac quoque parte meos.

Sera veni, positaque decens incede lucerna:

grata mora venies, maxima lena mora est;

etsi turpis eris, formosa videbere potis,

et latebras vitiis nox dabit ipsa tuis.

- 755 Carpe cibos digitis (est quiddam gestus edendi),
 ora nec immunda tota perungue manu;
 neve domi praesume dapes, sed desine citra
 quam capis; es paulo, quam potes esse, minus;
 Priamides Helenen avide si spectet edentem,
 760 oderit, et dicat 'stulta rapina mea est.'
- Aptius est deceatque magis potare puellas:
 cum Veneris puero non male, Bacche, facis.
 Hoc quoque, qua patiens caput est, animusque pedesque
 constant, nec, quae sunt singula, bina vide.
- 765 Turpe iacens mulier multo madefacta Lyaeo:
 Digna est concubitus quoslibet illa pati.
 Nec somnis posita tutum succumbere mensa:
 per somnos fieri multa pudenda solent.
- 769 Mijn laatste les is wat gewaagd, maar Moeder Venus
 770 vraagt dan: 'Gewaagd? Is al mijn werk ooit níét gewaagd?'
- Laat elke vrouw zichzelf verstaan en naar haar lichaam
 haar houding kiezen. Er is nooit maar één patroon.
- Wie knap is van gezicht vlijt zich lang achterover.
 Wie denkt: mijn rug is mooi, ligt met de rug naar boven.
- 775 Milanion nam Atalanta's benen graag op
 zijn schouders. Mooie benen zijn daarvoor gesmeed.
- Een kleine vrouw rijdt paardje - wat die vrouw van Hektor,
 Andromache, nooit deed, want zij was veel te fors.
- Een vrouw die om haar slanke leest gezien mag worden,
 780 knielt op het bed en heft het hoofd fier in de nek.

En heb je je jonge dijen en perfecte borsten
lig dan maar schuin gestrekt, terwijl je vrijer staat.

Schaam je ook niet je haar wijduit, als bij Maenaden,
te laten dansen bij 't bewegen van je rug.

785 Wanneer de kraamgodin je buik met slappe rimpels
getekend heeft - doe als een Parth en keer het paard.

Liefde kent duizend variaties. Vlot en simpel
is het, als je geleund ligt op je rechterzij...

790 En dan - niet één orakel, Delphi niet noch Ammon,
zingt jullie meer de waarheid dan dit werk van mij;

vertrouw mijn kunst, zo waar als jaren van ervaring
daar borg voor staan. Mijn verzen leveren die borg.

Een vrouw moet tot haar diepste merg en ongehinderd
van lust genieten, met haar minnaar tegelijk,

795 gepaard met zuchten van genot en fluisteringen,
ja, bij dit spel past zelfs wel minder nette taal.

Ook als je van nature geen gevoel van Venus
voelt komen - veins maar zoete vreugd met valse klank.

800 Zelig de minnares bij wie de plek die mannen
en vrouwen samen deugd moet doen, gevoelloos blijft.

Maar áls je huichelt, zorg dan wel dat dat niet opvalt
en overtuigd door te bewegen, door je blik;

toon maar genot door kreten en gehijg, je kent toch
die plek met zijn geheime tekens? Dus ik zwijg.

805 Wie dan, na 't Venusfeest, nog om cadeaus gaat vragen
mag hopen dat de minnaar daar niet zwaar aan tilt.

Maak ook geen daglicht, doe nog geen luiken open:
veel van een lichaam is in schemer wel zo mooi.

Eind van het spel. Mijn wagen, die door zwanenhalzen

810 getrokken is, moet ik verlaten. Het is tijd.

Mijn vrouwvolk mag nu op haar buit een bordje hangen
met: 'Naso was mijn meester' - net als eerst de mannen.

Ovidius, *Ars Amatoria* I.30-53; 89-170; III.749-812
De Nederlandse vertalingen zijn van de hand van M. d'Hane-Scheltema.

Aantekeningen

Algemene opmerkingen bij de aantekeningen:

- in de aantekeningen worden werkwoorden steeds aangegeven in de eerste persoon enkelvoud van het praesens; alleen bij werkwoorden waarvan de stam eindigt op een -a (type: voco, vocare) en werkwoorden van de zogenoemde gemengde groep (type: capio, capere) wordt ook de infinitivus praesens gegeven;
- *cursief* gedrukte aantekeningen zijn geen vertaling, maar een toelichting op de aangehaalde woorden.

89	tu	<i>de denkbeeldige persoon tot wie Ovidius zich richt</i>
	praecipue <i>bijw.</i>	vooral, in het bijzonder
	curvus	gekromd, gebogen
	venare	<i>imperat. van</i> venor, venari – jagen
	theatris	<i>abl. van plaats</i>
90	loca	<i>onz. mv. van</i> locus
	votum	wens
91	quod	<i>betr. vnw. met ingesloten antecedent</i>
	ludo	bedriegen, misleiden
93	ut	zoals
	redit itque	<i>omkering van de normale woordvolgorde</i>
	formica	mier
94	granifero <i>t/m</i> cibum	<i>lees: cum</i> vehit granifero ore cibum
		solitum
	granifer, granifera, graniferum	graankorrels dragend
95	apis, apis <i>vrl.</i>	bij (<i>zelfst. naamw.</i>)
	saltus, saltus	bosrijk dal, bergweide
	suos	<i>d.w.z. waar ze thuis zijn</i>
	oleo	ruiken, geuren
	nanciscor, <i>perf.</i> nactus sum	verwerven, in bezit krijgen
96	pascuum	weiland
	flos, floris	bloem
	thymum	tijm(struik)
	summus	de top van; <i>dit bijv. naamw. heeft ook betrekking op flores</i>
	volo, volare	vliegen
97	celeber, celebris, celebre	drukbezocht

98	copia moror, morari <i>perf.</i> moratus sum	menigte, groot aantal vertragen
99	spectatum	om te (be)kijken
100	castus	kuis, zedig
101-134		<i>zie commentaar</i>
101	sollicitus	verstoord, in opschudding
102	viduus rapta Sabina	ongetrouwd, zonder vrouw <i>dominant gebruik van het participium</i> Sabijnse (vrouw)
103	velum	zeil (<i>zie commentaar</i>)
104	liquidus crocus pulpitum ruber, rubra, rubrum	saffraanwater (<i>zie commentaar</i>) podium, toneel rood
105	quas	<i>de betrekkelijke bijzin (quas t/m Palatia) gaat vooraf aan het antecedent frondes</i>
	nemosus Palatium frons, frondis <i>vrl.</i>	bosrijk Palatijn (<i>zie commentaar</i>) loof, gebladerte
106	simpliciter <i>bijw.</i> scena ars, artis fuit	eenvoudigweg toneel <i>hier: gekunsteldheid, kunstgreep</i> <i>hiervan is frondes het onderwerp,</i> <i>scena het naamwoordelijk deel van</i> <i>het gezegde; de persoonsvorm richt</i> <i>zich hier in getal naar het</i> <i>naamwoordelijk deel van het</i> <i>gezegde</i>
107	caespes, caespitis	(gras)zode, plag
108	qui/quae/quodlibet hirsutus	de eerste de beste ruig
109	noto, notare	aanduiden
110	moveo	<i>hier: overwegen</i>
111	rudem <i>t/m</i> Tusco rudis, rude tibicen, tibicinis Tuscus	<i>ablativus absolutus</i> eenvoudig fluitspeler Etruskisch (<i>zie ook commentaar</i>)
112	ludius aequo, aequare ter <i>bijw.</i> pulso, pulsare + <i>acc.</i>	pantomimespeler, danser gelijk maken driemaal stampen op
113	plausus, plausus ars, artis	applaus <i>hier: kunstmatigheid</i>
114	praeda petitus	roof afgesproken
115	protinus <i>bijw.</i> ex(s)ilio animus	meteen opspringen bedoeling
116	virginibus cupidas iniciuntque inicio, inicere + <i>dat.</i>	<i>lees: iniciuntque virginibus cupidas</i> gretig uitstrekken naar

117	ut aquila timidissima turba columba	<i>zie regel 95</i> adelaar <i>bijstelling bij columbae</i> duif
118	agna novellus	lammetje jong (<i>bijvoeglijk naamwoord</i>)
119	timuere sine lege	= timuerunt wanordelijk
120	consisto, <i>perf.</i> constiti qui fuit ante ante	blijven staan; <i>hier: onveranderd</i> blijven; <i>subject is color</i> <i>betrekkelijke bijzin bij color</i> <i>bijwoord</i>
122	lanio, laniare crinis, crinis mens, mentis	uitrukken (hoofd)haar het nadenken
123	sileo	zwijgen
124	stupeo	verlamd zijn, aan de grond genageld staan
125	genialis	voor/van het huwelijk
126	potuit deceo	had het vermogen sieren
127	qua repugnat repugno, repugnare negarat nego, negare	<i>vul aan: puella</i> = repugnaverat weerstand bieden, zich verzetten = negaverat afwijzen
129	ita ocellus	<i>bij dixit (r. 130)</i> oogje
130	quod	<i>betrekkelijk voornaamwoord met</i> <i>ingesloten antecedent</i>
131	scisti commodum	= scivisti voordeel, extraatje
133	scilicet ex illo sollemnis mos	ongetwijfeld sindsdien eerbiedwaardige traditie
134	formosis insidiosus	<i>nl. puellis; formosus – mooi</i> vol hinderlagen
136	capax, capacis + <i>gen.</i>	veel ... kunnende bevatten
137	nil digitus arcanus	= nihil vinger heimelijk, geheim
138	nutus, nutus nota	knik, wenk teken
139	proximus a + <i>abl.</i> domina sedeto	vlak naast meesteres, geliefde zorg dat je zit
140	qua potes	zo dicht als je kunt
141	bene quod linea	<i>vul aan: est</i> (het feit) dat (<i>ook in r. 142</i>) lijn (<i>zie commentaar</i>)

143	tibi	<i>dat. van de handelende persoon (zoals bij een gerundivum)</i>
	socius	kameraadschappelijk, vertrouwelijk (<i>hier bijvoeglijk gebruikt</i>)
144	publicus	algemeen, gewoon, alledaags
145	facito + <i>con.</i>	zorg ervoor dat
	studiose	vol belangstelling
	requiro	vragen
146	nec mora	en zonder aarzelen
	faveo + <i>dat.</i>	steunen, toejuichen (<i>ook in r. 148</i>)
147	pompa	optocht (<i>zie commentaar</i>)
	frequens + <i>abl.</i>	vol met
	caelestis, caelestis	hemeling, god (<i>hier zelfstandig gebruikt</i>)
	eburnus	ivoren
148	domina	meesteres
	plaudo + <i>dat.</i>	klappen voor
149	gremium	schoot
	pulvis, pulveris <i>mpl.</i>	stofje (<i>ook in r. 151</i>)
150	decido, <i>perf.</i> decidi	neervallen
	digitus	<i>zie regel 137</i>
	excutio, excutere	weghalen
151	etsi	ook al
152	qui/quae/quodlibet	welke je maar wilt, de eerste de beste
	officium	gedienstigheid, dienstvaardigheid (<i>ook in r. 155</i>)
	aptus + <i>dat.</i>	geschikt voor, passend voor
153	pallia (<i>onz. mv.</i>)	kleding
	demissus	omlaaggezakt, omlaaghangend
154	colligo	(de plooien) bij elkaar pakken
	inmunda	<i>abl. vrl.</i> ; inmundus – vuil, smerig
	sedulus	ijverig
155	protinus <i>bijw.</i>	<i>zie regel 115</i>
156	contingent videnda	zullen te zien zijn; <i>onderwerp is crura</i>
	crus, cruris <i>onz.</i>	been
158	genu, <i>abl.</i> genu	knie
159	parva	<i>onz. mv.</i>
	levis, leve	makkelijk te verleiden
160-162		<i>de inf. perf. vertalen alsof er een inf. praes. staat</i>
160	pulvinus	kussentje
	facilis, facile	bedreven, vaardig
161	tabella	waaier (<i>schrijftafeltje dat daarvoor gebruikt wordt</i>)
162	cavus	hol
	scamnum	voetenbankje, krukje
163	aditus, aditus	toegang, gelegenheid

163-164	Circusque ... sparsaque (harena)	= et Circus ... et sparsa (harena); (zie ook commentaar)
164	sollicitus harena	opgewonden, bezorgd zie commentaar
165	illa	ablativus
166	qui	betrekkelijk voornaamwoord met ingesloten antecedent
167	libellus	programma(boekje)
168	pignus, pignoris onz. pignus pono	onderpand een weddenschap afsluiten
169	saucius ingemisco, perf. ingemui volatilis, volatile telum volatile	gewond (beginnen te) kreunen, zuchten vliegend hiermee wordt het wapen van Amor/Cupido bedoeld
170	munus, muneris onz.	hier: gladiatorenspel
boek 3		
749	sollicitus expectas	ongerust, onrustig subject is de denkbeeldige vrouw tot wie Ovidius zich richt
	convivium	feestmaal
750	monitus, monitus hac ... parte	vermaning, raad(geving) abl. van betrekking: wat ...betreft
751	serus decens, decentis posita lucerna	laat bevallig, mooi (nadat die natuurlijk eerst is aangestoken)
	lucerna	lamp
752	lena	koppelaarster
753	etsi formosus videbere	ook al mooi = videberis
	potus	(hij) die (flink) gedronken heeft
754	latebra	schuilplaats, dekmantel
755	carpo digitus quiddam	nemen vinger iets belangrijks
	gestus, gestus	gebaar, manier
756	ora t/m manu	de metriek maakt duidelijk welke woorden met elkaar congrueren
	inmundus	vuil, smerig
	perunguo	helemaal volsmeren
757	neve praesumo daps, dapis	= nec van tevoren nemen voedsel
	citra quam	binnen de grens van wat
758	capio, capere es esse	hier: op kunnen = ede, van edere – eten = edere

759	Priamides Helene, <i>acc.</i> Helenen avidus	zoon van Priamus Helena (<i>zie commentaar</i>) begerig, gulzig
760	stultus rapina	dwaas roof
761	aptus poto, potare	passend drinken
762	facio, <i>facere cum + abl.</i>	kunnen opschieten met (<i>zie ook commentaar</i>)
763	hoc	ook hierbij (= <i>bij het drinken</i>) geldt: doe dit ...
764	qua consto, constare bini, binae, bina	zoveel als, in zoverre als blijven staan, standhouden (telkens) twee
765	turpe madefacio, -facere	<i>vul aan: est</i> bevochtigen, doordrenken
766	Lyaeus concubitus, concubitus qui/qua/quod-libet	<i>bijnaam van Bacchus</i> seks wie/welke dan ook
767	tutum succumbo	<i>vul aan: est</i> neerzakken, gaan liggen
768	pudendus	schandelijk, ontierend

Commentaar

Dit commentaar is bedoeld om enige achtergrond te schetsen bij de lectuur. Het is niet zo dat alles uit dit commentaar in de wedstrijd zal worden bevraagd, maar de organisatie is van mening dat zinvol lezen van het pensum enig inzicht in de cultuurhistorische achtergrond veronderstelt.

De dactylische hexameter

Het schema van de dactylische hexameter is: uu, uu, uu, uu, uu, u.

Het schema van de dactylische pentameter is: uu, uu, u | uu, uu, u.

Voor verdere uitleg over het metrum verwijzen we naar:

http://www.wiebekoo.nl/kt/latijn/2014minimumkennis/2Metrum_Latijn.htm

<https://www.youtube.com/watch?v=fn7GIREpFI>

regel 101-134

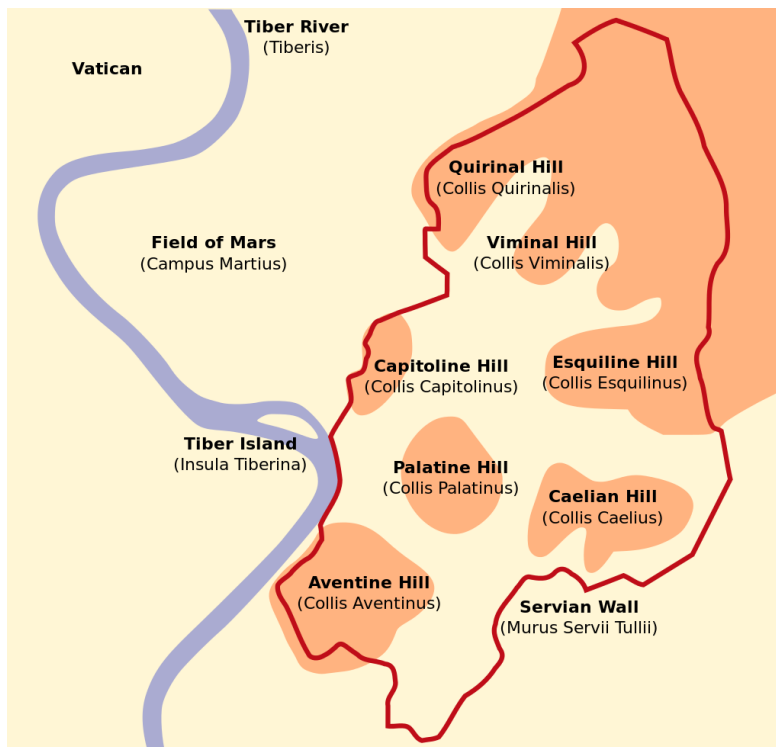
Ovidius vertelt het verhaal van de Sabijnse maagdenroof. Hij presenteert het als een soort aetiologische mythe, zoals blijkt uit het begin en eind van deze passage. Een aetiologische mythe is een mythe die een verklaring geeft voor bijv. een natuurverschijnsel, het ontstaan van een stad, een feest, een godsdienstig gebruik enz.

regel 103-104 vela

Deze dienden als bescherming tegen regen en vooral zon; bij grote hitte werd om de lucht vochtiger te maken op het toneel vochtig saffraan (gewonnen uit een soort krokus) gesprendeld; dat gaf ook een aangename geur.

regel 105 Palatia

De Palatijn (*collis Palatinus*) was een van de zeven heuvels waarop Rome was gebouwd. Die was in Romulus' tijd nog begroeid met bossen. De roof vond plaats in het dal tussen Palatijn en Aventijn, waar nu (het restant van) de Circus Maximus ligt.

bron: Wikipedia

regel 108

Volgens de traditie vond de roof plaats op 18 augustus, hartje zomer dus.

regel 111 Tusco

Het optreden was een dans op instrumentale begeleiding op Etruskische wijze. In de oudste tijden was er op meer gebieden invloed van de Etrusken. Meestal denkt men dan aan drainage en tempelbouw.

regel 141 linea

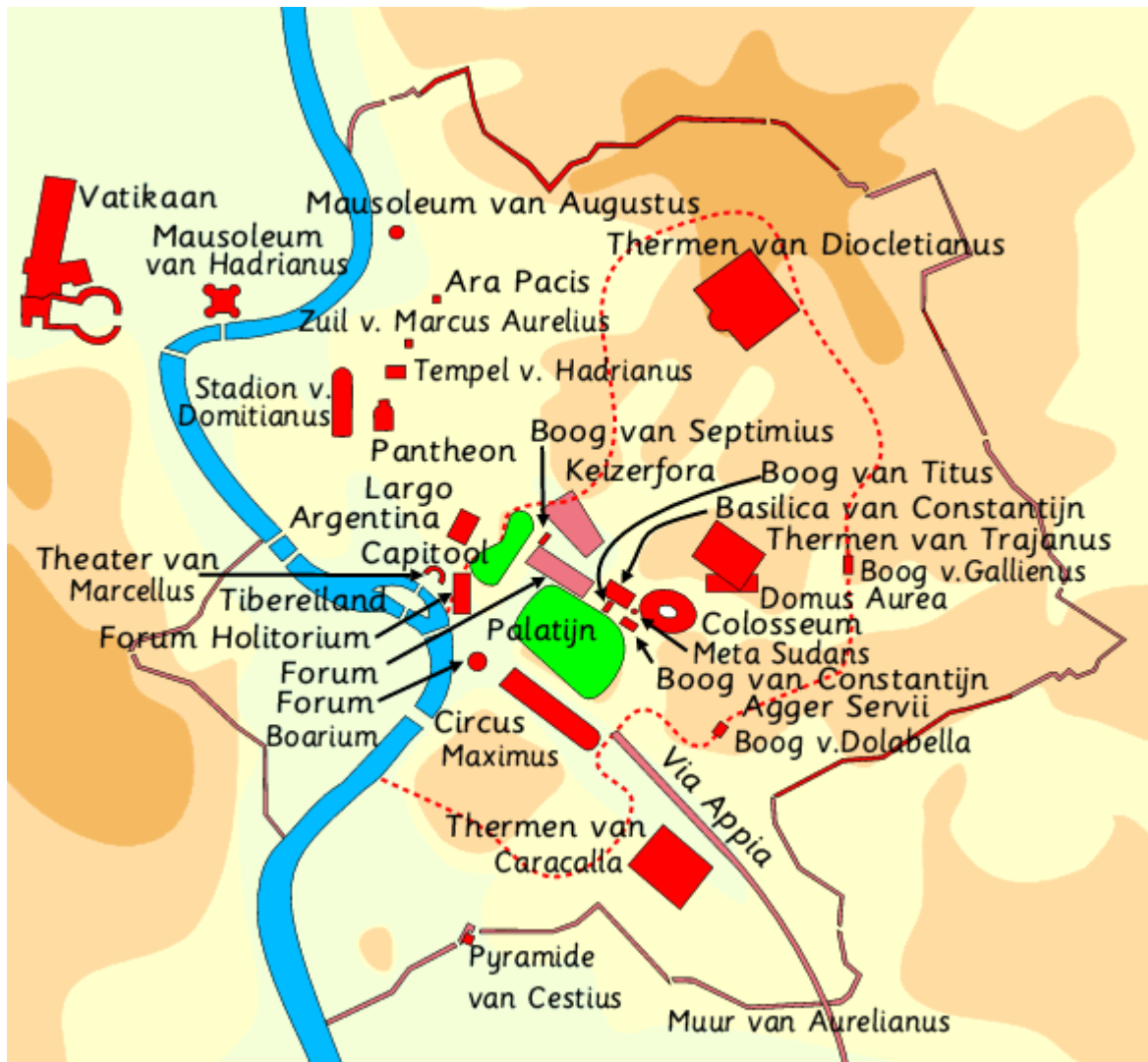
In het marmer van de banken zat een gleuf om de zitplaatsen van elkaar te scheiden.

regel 147 pompa

Voor het begin van de spelen was er een processie; eerst van de magistraten en de deelnemers aan de strijd (r. 145-146), daarna werden godenbeelden rond gedragen. Daarbij applaudisseerde men voor de god naar eigen keuze.

regel 164 harena foro

Hier gaat het over gladiatorenspelen; in de republikeinse tijd en ook nog in het begin van de keizertijd vonden die plaats op het Forum Boarium, later ook op het Forum (Romanum). Men strooide zand in het strijdgedeelte om de bodem gelijk te maken en om bloed op te vangen.

bron: stilus.nl

regel 759 Priamides Helenen

De schrijver doelt natuurlijk op het bekende verhaal van Priamus' zoon Paris die Helena meenam naar Troje.

regel 762

De *Veneris puer* is natuurlijk Cupido/Amor en *Bacchus* is een andere naam voor Dionysus. Beide zijn hier metonymisch gebruikt.

Ovidius' leven en werken

Publius Ovidius Naso werd geboren te Sulmo (het huidige Sulmona in Midden-Italië) in 43 v. Chr. Zijn familie was bemiddeld, maar niet van adel. Hij bezocht samen met zijn broer de beste scholen in Rome, waar hij onderwijs kreeg in de retorica, als start voor een politieke carrière. Hij eindigde zijn studie, net als veel welgestelde jongeren in zijn tijd, met een reis naar Athene. Na terugkeer besloot hij zijn nauwelijks begonnen politieke loopbaan te verlaten om zich geheel aan de dichtkunst te kunnen wijden. Hij nam als gevierd dichter deel aan het openbare leven en zijn voorlezingen uit eigen werk waren zeer populair. Hij onderhield contact met collega-dichters. Na twee mislukte huwelijken trouwde hij rond zijn veertigste voor de derde keer. Op het hoogtepunt van zijn roem, in het jaar 8 na Chr., werd Ovidius door keizer Augustus

plotseling verbannen naar Tomi aan de Zwarte Zee. De exacte reden voor Ovidius' verbanning is onduidelijk (zie verder onder "Ovidius' verbanning"). Uit verbittering over zijn verbanning verbrandde hij, naar hij zelf in zijn poëzie beweert, het manuscript van de *Metamorphoses*. Het werk bleef echter bewaard door de vele kopieën die al in omloop waren. Vanuit Tomi schreef hij gedichten vol heimwee naar zijn leven in Rome, waar zijn vrouw was achtergebleven. In veel van deze gedichten doet hij op vleierende, soms kruiperige toon een verzoek aan Augustus en later aan diens opvolger Tiberius om terug te mogen keren, maar zonder succes. Ovidius stierf waarschijnlijk in Tomi in 17 of 18 n. Chr.

Werken

Ovidius' belangrijkste werk is de *Metamorphoses*, zijn enige werk in hexameters. De *Medea*, een tragedie, had groot succes maar is verloren gegaan.

Belangrijke elegische werken (elegie = couplet bestaande uit dactylische hexameter + pentameter):

- De *Amores*, erotische gedichten waarin Ovidius zijn fictieve geliefde, Corinna, bezingt.
- De *Heroides*, brieven van mythologische vrouwen aan hun afwezige echtgenoot of minnaar, in enkele gevallen als antwoord op een brief van de man.
- De *Ars Amatoria*, waarin voorschriften worden gegeven voor het bereiken van succes in de liefde, in de *Remedia Amoris* worden (genees)middelen tegen de liefde aangereikt.
- De *Fasti* is een kalender van het Romeinse jaar met beschrijvingen van feesten, religieuze rituelen en legenden. In de zes overgeleverde boeken worden de maanden januari t/m juni behandeld. Waarschijnlijk heeft Ovidius het werk nooit voltooid. Het werk is na Ovidius' dood gepubliceerd.
- In ballingschap schreef Ovidius de *Tristia*, treurzangen vol zelfbeklag, en de poëtische brieven *Epistulae ex Ponto*, brieven uit het gebied van de Zwarte Zee.

Ovidius' verbanning

In de tijd van Ovidius bestond er na een langdurige periode van burgeroorlogen een algemeen verlangen naar vrede en welvaart. Augustus voorzag in deze behoefte nadat hij alle macht in handen had gekregen. Hij voerde hervormingen door op sociaal en religieus gebied en zorgde voor wetten die het traditionele gezin beschermden (bijvoorbeeld een wet tegen overspel). Anders dan bij veel van zijn collega-schrijvers en kunstenaars die de gevolgen van de burgeroorlogen aan den lijve hadden ondervonden, speelt in het werk van Ovidius de bewondering voor de keizer slechts een kleine rol. Zijn werk kon in sommige opzichten zelfs als ondermijnd voor de politiek van Augustus worden ervaren. Augustus zal weinig waardering gehad hebben voor bepaalde provocerende passages in de *Ars Amatoria*, en daarnaast voor het gebrek aan decorum dat goden en helden in de *Metamorphoses* vertonen, het voortdurende overspel en het uitweiden over de minder voorbeeldige daden uit het roemrijke verleden van Rome. Dit alles kan echter nauwelijks verklaren waarom Ovidius werd verbannen. Ovidius zelf noemt als redenen *carmen et error* ("gedicht en vergissing", *Tristia* 2.207); waarin de *error* precies bestond blijft vaag. Er zijn in de *Tristia* een paar toespelingen dat Ovidius iets heeft gezien wat niet voor zijn ogen bestemd was, maar Ovidius zegt zijn lezers bewust niet verder te willen informeren. Over het *carmen* als reden van zijn

verbanning is Ovidius evenwel zeer expliciet: de *Ars Amatoria* heeft door haar amoreel karakter zelfs zozeer Augustus' woede gewekt, dat het werk uit de openbare bibliotheken werd verwijderd. Door al deze onduidelijkheden omtrent Ovidius' veroordeling en omdat de verbanning in geen enkele andere bron wordt genoemd, wordt er door sommige geleerden aan de historische realiteit ervan getwijfeld. Het zou dan een literaire fictie kunnen zijn, die Ovidius de mogelijkheid bood een nieuw literair genre, ballingschapspoëzie, te introduceren.

*De teksten over Ovidius, zijn leven en werken
zijn afkomstig uit de CE syllabus 2019*